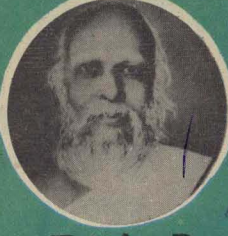

શ્રી સ્વામીવિરવાલિજી જી:
પરસોપાર્ય શ્રી જીનિ-વિજ્ઞાન-કરતૂરૂરી શ્વેતલયો જી:

શ્રી વિ. જે. વિ. વિજ્ઞાન-કરતૂરૂરી જી

હૈયાની શુદ્ધિ

પરહિત ચિંતા મૈત્રી, પર દુઃખ વિનાશિની કરુણા!
પરસુખ તુષ્ટિ મુદિતા, પર દોષો પેક્ષણં ઉપેક્ષા!!

વિચાર ધર્મ

મૈત્રીભાવના, કરુણાભાવના, પ્રમોદભાવના, માધવસ્થભાવના

શ્રી વિજય નેમિ-વિજ્ઞાન-કસ્તુરસુરિ સ્મૃતિ શ્રેણીઆ

પ્રેરણાદાતા:

પ. પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી વિ. ચંદ્રોદયસૂરીશ્વરજી મ.

પ. પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રી વિ. અંશોકચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.

સંચયકાર : મુનિ કુશલચંદ્ર વિજય મ.

(પ્રકાશન પ્રારંભ - સં. ૨૦૩૩ ચાતુર્માસ પ્રાર્થના સમાજ મુંબઈ-૪૦૦૦૦૪)

અનુક્રમ	પુસ્તિકા નામ	આવૃત્તિ	ગુજરાતી	હીંદી	અંગ્રેજી	કુલ સંખ્યા
૧	ગૃહસ્થના છ કર્તવ્યો	૧૧	૨૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૨૩૦૦૦
૨	શ્રી નવકાર મંત્ર આરાધના	૬	૧૪૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૬૦૦૦
૩	બાવીસ અભક્ષ્યો	૮	૧૭૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૮૦૦૦
૪	માર્ગાંતુ સારીના ૩૫ ગુણો	૭	૧૫૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૭૦૦૦
૫	શ્રી દેવ પૂજન	૭	૧૫૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૭૦૦૦
૬	ગૃહસ્થના આરત્રતો	૭	૧૫૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૭૦૦૦
૭	હૈયાની શુદ્ધિ	૬	૧૪૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૬૦૦૦
૮	સામાયિક	૬	૧૪૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૬૦૦૦
૯	તપોધર્મ	૭	૧૫૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૭૦૦૦
૧૦	સમાધિ મરણ	૬	૧૪૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૧૬૦૦૦
—	માર્ગદર્શિકા પ્રશ્નોત્તરી પૂર્તિ	૧	૩૦૦૦	—	—	૩૦૦૦
—	નાની નિયમાવલીની પૂર્તિ	૪	૬૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૮૦૦૦
—	લાખ નવકાર મંત્રની પૂર્તિ	૩	૭૦૦૦	૧૦૦૦	૧૦૦૦	૯૦૦૦
—	દશ પુસ્તિકાની સ્મરણિકા	૧	૨૦૦૦	—	—	૨૦૦૦
એક લાખ છત્તું હજાર		૮૦	૧૭૨૦૦૦	૧૨૦૦૦	૧૨૦૦૦	૧૯૬૦૦૦
			૫૦૦૦૦			૫૦૦૦૦

સવત ૨૦૩૩ — ચિત્ર પરિચય — સને ૧૯૬૩-૨૦૩૧

ચિત્ર નંબર ૧ : અધમાધમ-અધમ-વિમધ્યમ-મધ્યમ-ઉત્તમને-ઉત્તમોત્તમ એ છ પ્રકારના માનવોના જીવનના દ્રશ્યો.

ચિત્ર નંબર ૨ : મેત્રી ભાવના-કરુણા ભાવના-પ્રમેદ ભાવના-માધ્યસ્થ ભાવના એ ચાર વિચાર ધર્મના દ્રશ્યો.

ચિત્ર નંબર ૩ : અહિંસા-સંયમ અને તપ એ ત્રણ અનુષ્ઠાન ધર્મના દ્રશ્યો.

ચિત્ર નંબર ૪ : અનંતજ્ઞાન-અનંતદર્શન-અનંતચારિત્ર ને અનંતશક્તિ એ ચાર આત્માના ગુણધર્મના દ્રશ્યો.

ભાવ જોવાનો (કેવલ દર્શન) આત્માનો સ્વભાવ શુદ્ધ નિર્મળ સ્ફટિક જેવો છે (ચારિત્ર) આત્માનો સ્વભાવ અણુહારી છે (તપ) તેના ઉપર કર્મોરૂપી વાદળા આવેલાં છે તે આવતાં કર્મો દાકવા ને જે કર્મો છે તેને દૂર કરવાથી પરમપદ મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે.

: ધર્મિજીવની પ્રાથમિક અવસ્થા :

- ૦ તીવ્ર અધ્યવસાયો વડે પાપ કરે નહિં-ભય'કર સંસાર સમુદ્રને સારો માને નહિં-સર્વત્ર મર્યાદાનું ઉલ્લંઘન કરે નહિં. ધર્મ' ગમે તે માનતો હોય પણ ધર્મિની પ્રાથમિક અવસ્થાના લક્ષણો ખતાવ્યા છે. (ધર્મખિંદુ-ધર્મસંગ્રહ ને લલિતવિસ્તર).
- ૧ પાપ મિત્રોને તજે. ૧૭ ગુરુવર્ગની સેવા કરે.
- ૨ કલ્યાણ મિત્રની સોખત કરે. ૧૮ ઝંકાર-હીંકાર-સિદ્ધચક્રયંત્રનું
- ૩ ઔચિત્યનું ઉલ્લંઘન કરે નહિં. ધ્યાન ધરે.
- ૪ લોકમાર્ગને અનુસરે. ૧૯ તેની આકૃત્તિની હૃદયમાં
- ૫ માતા-પિતા-કલાચાર્યનું સ્થાપના કરે.
- ખહુમાન કરે. ૨૦ ધારણાને વારંવાર ધારણ કરે
- ૬ ગુરુ વગેરેનું ખહુમાન કરે- ૨૧ યોગની સાધનામાં વિરોધ
- આજ્ઞા માને. થાય તે કાર્યો છોડી દે.
- ૭ દાનાદિ ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરે. ૨૨ જ્ઞાનયોગમાં પ્રયત્ન કરે.
- ૮ અષ્ટ પ્રકારી દેવપૂજન કરે. ૨૩ ભગવંતની પ્રતિમા ભરાવે
- ૯ સાધુ-અસાધુનો વિવેક કરે. ૨૪ આગમો લખાવે.
- ૧૦ વિનયથી ધર્મશાસ્ત્રનું શ્રવણ કરે. ૨૫ નવકાર મંત્રનો જાપ કરે.
- ૧૧ યથાશક્તિ વર્તનમાં મુકે. ૨૬ ચાર શરણાં અંગીકાર કરે
- ૧૨ ધીરજનું આલંબન કરે. ૨૭ હુકૃત્યોની નિંદા કરે.
- ૧૩ ભાવિ પરિણામનો વિચાર કરે. ૨૮ સુકૃત્યોની અનુમોદના કરે.
- ૧૪ મરણને નજર સામે રાખે ૨૯ યંત્રોના અધિષ્ઠાયક દેવોની
- ૧૫ આ લોકની સુખ-સાધના કરતાં પૂજા કરે.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1

સાથે પરલોકની સાધનાને ૩૦ ઉદારતાના ગુણો કેળવે.

મુખ્ય ગણે. ૩૧ સહાયારોનું પાલન કરે.

૧૬ ધર્મ શ્રવણનું ચિંતન કરે. ૩૨ ઉત્તમ પુરુષોના આચારોને

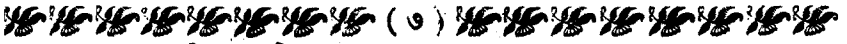
ਅਨੁਸਰੇ.

: धर्मनु' भूत व्यवहार शुद्धि :

- ૦ પૈસા કે માલની લેવડદેવડનો સંબંધ તે બધો વ્યવહાર કહેવાય છે. તેની શુદ્ધિ ધર્મ પામતાં પહેલાં તેમજ ધર્મીઓએ અવશ્ય સાચવવી જોઈએ.
- ૦ જૈનોની રીતભાત કે વ્યવહાર કે વ્યાપારમાં એવી જોઈએ કે બીજાને વ્યવહાર કરતાં બીજાને સંકોચ ન થાય એ રીતનું વર્તન જીવનમાં જોઈએ.
- ૦ વ્યવહાર શુદ્ધિ હશે તો વ્યાપાર શુદ્ધિ આવશે તે માટે હૈયાન્-શુદ્ધિની બહુ જ જરૂરી છે.
- ૦ હૈયાની શુદ્ધિ માટે : મૈત્રી-પ્રમોદ-કરુણા અને માધ્યસ્થ ભાવના જીવનમાં લાવવી જોઈએ.

-: વ્યવહાર શુદ્ધિના માર્ગો :-

- (૧) પૈસાના બદલે જે માલ આપવાનો હોય-તે માલ જેવો બતાવ્યો હોય તેઓને તેજ આપવો જોઈએ.
- (૨) જે માલ આપવાનો જણાવેલો હોય-તેમાં ભેજસેજ કર્યા વિનાનો આપવો જોઈએ.
- (૩) જે સમય સુધીમાં માલ આપવાનો જણાવેલ હોય-તે સમયસર આપી દેવો જોઈએ.
- (૪) બીજાનો માલ લેવા બદલ-પૈસા આપવાના હોય-તે બરાબર ચૂકવી આપવા જોઈએ.
- (૫) કોઈ એ થાપણ મુકી હોય-તે લેવા આવેથી તે જ રૂપે પાછી આપવી જોઈએ.
- (૬) પોતે કરજે પૈસા લીધા હોય-તે વાચદા મુજબ-તે પૈસા પાછા

(૭)

૦ વસ્તુપાળ-તેજપાળે ધન્ય જીવન બનાવવા

સંપત્તિ સન્માર્ગે વાપરીને લોકપ્રિય બન્યા.

(ચતુર્વિંશતિ પ્રબંધ)

૦ જૈન ધર્મના કાર્યોમાં વાપર્યા

૧૩૦૪-શિખર બંધ દેરાસરો કરાવ્યા ૨૦૦૦-શાખ ઘટિકા કરાવી

૨૩૦૦-જિનમંદિરના જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા ૯૮૪-પૌષધ શાળા કરાવી

૫૦૦-દંતમય સિંહાસનો કરાવ્યા

૨૧-આચાર્ય પદવી અપાવી

૫૦૫-સમવસરણુ કરાવ્યા

૧૫૦૦-સાધુ-સાધ્વીને વહોરાવી

૨૪-દંતમય રથો કરાવ્યા

લક્ષિત કરતા.

૧૨૧-સિદ્ધગીરીની યાત્રા કરી

૦ અન્ય ધર્મના કાર્યો લક્ષિતથી નહિ પરંતુ તેમનો સદ્ભાવ મેળવવા કરી આપેલા કાર્યો.

૩૦૦૨ મહાદેવના મંદિર કરાવી આપ્યા. ૭૦૦ ગ્રંથશાળાઓ કરાવી આપી

૬૪ મસીદો કરાવી આપી.

૧૦૦૦ બાવા સંન્યાસીને જમા-

૮૪ તલાવો કરાવી આપ્યા.

ડતા હતા.

૪૬૪ વાવો કરાવી આપી.

૫૦૦ વેદનો પાઠ કરતાર ગ્રાહ-

૭૦૦ મઠો બનાવી આપ્યા.

જોના કુટુંબોને જમાડતા.

૭૦૦ દાનશાળાઓ કરાવી.

૬૩ યુદ્ધમાં જીત મેળવી હતી.

૨૪ ખીરૂદો મેળવ્યા હતા.

૦ શ્રી શત્રુજ્ય તીર્થ ઉપર ૧૮ કરોડ ૯૬ લાખ દ્રવ્ય ખર્ચેલ હતું.

૦ શ્રી ગીરનાર તીર્થ ઉપર ૧૨ કરોડ ૮૦ લાખ દ્રવ્ય ખર્ચેલ હતું.

૦ શ્રી આણુ તીર્થ ઉપર ૧૨ કરોડ ૫૩ લાખ દ્રવ્ય ખર્ચેલ હતું.

૦ ખંભાત-પાટણ-ધોળકા વગેરે જ્ઞાન ભંડારોમાં ૧૮ કરોડ દ્રવ્ય ખર્ચેલ હતું.

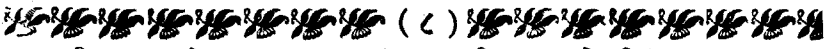
૦ સર્વ તીર્થોમાં સોના વગેરેના અલંકાર ભેટ આપ્યા હતા.

૦ સવા લાખ જિનગિંઓ ભરાવ્યા હતા.

૦ વરસમાં ત્રણ વાર સંઘ પૂજા કરતાં હતા.

૦ કવિઓ-ભાટ-ચારણો-ચાચકો-પુરોહિતો વગેરેને અનેક પ્રકારે દાન આપેલ હતા.

(૮)

- ગીરનાર પાસે ભરડાઓ કર ઉઘરાવી યાત્રાળુને હેરાન કરતાં હતા. તે ભરડાઓને કુહાડી ગામ ભેટ આપી કર બંધ કરાવેલ હતા.
- યાત્રાળુને ખરચી ઘટી જાય તેને ઘરે પહોંચે તેટલું ધન આપવા, અકેવાલીયા ગામ ભેટ આપેલ હતું.
- યાત્રાળુઓ અપંગ હોય તેને ઉચકવા માટે મફત યાત્રા કરાવવા શાલીના ખેતરે ભેટ આપ્યા હતા.
- દેશ વિદેશથી આવતા સાધુ ભગવંતો સુખપૂર્વક યાત્રા કરે તે માટે ગામેગામ મુખીઓ નોમ્યા હતા.
- સર્વ મલીને ૩૦૦ કરોડ- ૧૪ લાખ- ૧૮ હજાર અને ૮૦૦ દ્રવ્ય પુણ્ય કાર્યમાં વાપરેલ હતું.
- વસ્તુપાલના પ્રથમ સંઘમાં સાત લાખ યાત્રિકો હતા.

— ૦ ૦ ૦ —

- હૈયું મલિન હોય તો ગુણ આવે નહિ, અને ગુણ વગર ધર્મ આવે નહિ, માટે ગુણ લાવવા પ્રથમ હૈયાની શુદ્ધિ કરવી જોઈએ.
- આત્માનો ગુણધર્મ દર્શન, જ્ઞાન-ચરિત્ર અને તપ છે, અહિંસા, સંયમ અને તપ અનુષ્ઠાનધર્મ છે, જ્યારે મૈત્રી, પ્રસાદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ લાવ એ ચાર વિચારધર્મ છે.
- હૈયાની શુદ્ધિ માટે પ્રથમ વિચાર ધર્મ, પછી અનુષ્ઠાન ધર્મ અને પછી ગુણ ધર્મ આવે છે, મલિન પાણીમાં અત્તરનું ટીપું નાખવાથી સુગંધી નહિ આવે તેમ ગમે તેટલાં પૂજા, સામાયિક વ્રત નિયમો ઇત્યાદિ કરો, પરંતુ હૈયાની શુદ્ધિ માટે રાગ અને દ્વેષ પાતળા થવા જોઈએ, તેમાટે મૈત્રી વગેરે ચાર વિચાર લાવના રોજ લાવવી જોઈએ.
- ખેડૂત ખેતર ખેડે, પછી વરસાદ પડે ત્યારે જમીન કુણી અને પછી ખેડૂત બી વાવે, અને પછી તેને પવન, પાણી, પ્રકાશ જોઈતા પ્રમાણમાં મળે, તો છોડ થાય, તેનું વાડ વડે રક્ષણ કરવામાં આવે એટલે વૃદ્ધિ પામીને વૃક્ષ બને અને ત્યારે તેને ફળ મળે છે.
- કુંભાર માટી ખોદીને લાવે, ભીની કરે પછી તેને જૂદીને ધોતી બનાવે, પછી ચાક પર ચઢાવી અને તેને જેવો આકાર ઉપસાવવો હોય તેવો આકાર ઉપસાવી ઘડા વગેરે બનાવે છે.

અધ્યાધમ માનવ: આ લોક અને પર
લોકમાં મહા:પદાધિધામ નેવા કામો કરે

અધમ
માનવ
આ લોકમાં
જ ફક્ત
શુભ મળે
તે મારે
જે પુરુષાર્થ
કરે તે અધમ

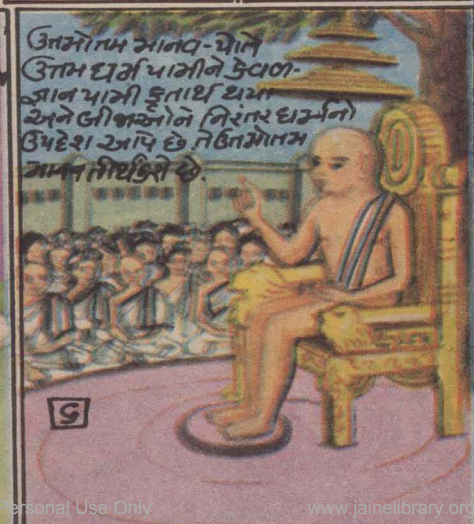
વિમધમ-
માનવ આ લોક અને
પરલોકમાં ફક્ત શુભ મળે તે
મારે જે પુરુષાર્થ કરે તે
વિમધમ....

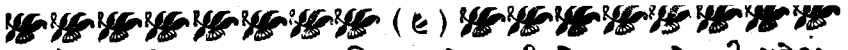
મધ્યમ માનવ-ફક્ત
પરલોકમાં
હિત કેમ થાય
જે પુરુષાર્થ
કરે તે
મધ્યમ

ઉત્તમ માનવ-શુભ-
ફલ આપનાર કર્મો છે.
તેમને મારે ફરકી જોવા
મારે પુરુષાર્થ કરે તે
ઉત્તમ

ઉત્તમોત્તમ માનવ-પોને
ઉત્તમ ધર્મ પામીને કેવાળા-
જ્ઞાન પામી કુતાર્થ થયા
અને લીલાઓને નિરાતર ધર્મનો
ઉપદેશ આપે છે તે ઉત્તમોત્તમ
માનવ તીર્થકરો છે.

(૯)

- ૦ વૈદ્ય કે ડોક્ટર રોગનું નિદાન કરે, પછી પેટ સાફ કરે ચરી-પરેળ પળાવે, પછી દિવસના ત્રણ ચાર દવા અથવા કલાકે કલાકે એકની એક દવા પાચ પછી રોગ દૂર થાય. તે પછી શક્તિની દવા આપે છે, અને શરીરને નિરોગી બનાવે છે.
- ૦ સોનું હોય, તેના અલંકાર બનાવવા માટે સૌની તેને તપાવે શુદ્ધ કરે, પછી હથોડીના ઘા મારી ઘાટ ઘડે, પોલીશ કરે અને પછી સુંદર અલંકારો બને છે.
- ૦ ધરને રંગ કરવો હોય તો રંગના જુના પોપડાઓ કાઢી નાખી ધસીને સાફ કરવું પડે પછી નવો રંગ કરે તો તે મકાન સુંદર અલંકારિક બને છે.
- ૦ દિવાલ પર ચિત્રકામ કરાવવું હોય તો, દિવાલ સાફ કરી, સ્વચ્છ, નિર્મળ બનાવે. પછી ચિત્ર ચીતરે છે તો તે ચિત્રો શોભે છે.
- ૦ આપણા હંયામાં રાગ દ્વેષનો કચરો ભર્યો છે. નવો કચરો ચાલ્યો આવે છે. જેથી સારો એવો ધર્મ ટકતો નથી, શોભતો નથી, જીવન સુગંધી મય બનતું નથી.

હૈયાની સાફસૂફી માટેની ચાર વસ્તુઓ અપનાવો :

સર્વત્ર નિન્દા સંત્યાગો, વર્ણવાદશ્ચ સાધુષુ ।

આપદ્ દૈન્યં મન્યંત, તદ્વદ્ સંપદિ નમ્રતામ્ ॥

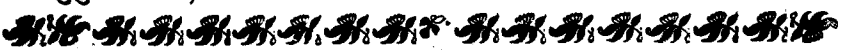
- ૧ સર્વ ઠેકાણે નિદાને ત્યાગ કરો.
- ૨ સારા પુરૂષોના ગુણોની પ્રશંસા કરો.
- ૩ આપત્તિ સમયે દિનતા ધારણ ન કરો.
- ૪ સંપત્તિ આવે, ત્યારે નમ્રતા રાખો.

ઉત્તમ માનવજીવન મળ્યા પછી જીવન ઉત્તમોત્તમ કેમ બને, તે લક્ષમાં રાખી પ્રવૃત્તિઓ કરવી જોઈએ.

૫ પૂ. શ્રી ઉમાસ્વાતિ મહારાજ પૂર્વધર છે. તેઓશ્રી 'તત્વાર્થ' સૂત્રની સંબંધની કારિકા'માં જણાવે છે કે, માનવો છ પ્રકારના છે.

૧ અધમત્તમ માનવ : આ લોક અને પરલોકમાં હુઃખદાયી થાય તેવાં કાર્યો કરે તે અધમત્તમ.

૨ અધમ માનવ : આ લવમાં જ ફક્ત સુખ મળે તે માટે જે પુરુષાર્થ કરે, તે અધમ.

૧: વિચાર ધર્મ

૧-મૈત્રી ભાવ - પરહિત ચિંતા મૈત્રી

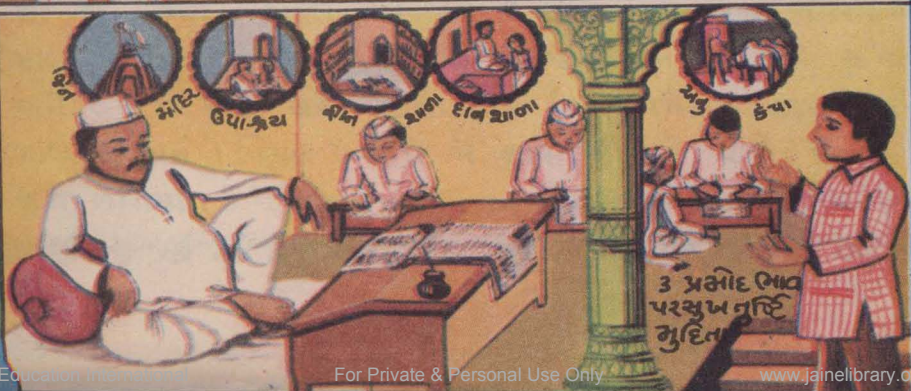
२-५३ए॥ भावः परदुःख विनाशिनी ५३ए॥

४-माध्यस्थभाव-
परदीप्तयेक्षा
उपेक्षा

३ प्रभोद भा
परसुख गृहि
मुदित

 (12)

૭. કા અઘટથા મે ? વર્તમાન કાળમાં મારી કઈ અવસ્થા છે ? અને ભૂતકાળમાં હું કેવો હતો ? હવે મારે કેવું જીવન જીવવાનું છે ?
૮. કિ મે કહું કિ ચ મે ? મારું કર્તવ્ય કયું કે નહિ ?
૯. મે કિચ્ચં ચ કિ શેષ ? મારે કરવાનું કર્તવ્ય શું બાકી રહ્યું ?
૧૦. કિ સવકળિણિજ્ઞં ન સમાયશમિ ? પ્રમાદથી હું શું નથી કરતો ?
૧૧. કિ મે પશ્ચે પાસઈ ? મારા કયા કયા દોષો બીજાઓ પુર્યે છે ?
૧૨. કિ ચ અપ્પા ? મારામાં કયા કયા દોષો છે ? તે હું ક્યારે દૂર કરીશ, તેવું વિચારવું.
૧૩. કિ બાહુ સ્ખલિઅં ન બિવજ્જયામિ ? મારા તે દોષો કેમ દૂર થતા નથી ? તેની વિચારણા કરવી.

—આવી રીતે ધર્મ જાગરિકા કરવાથી નિષ્કપટીપણું આવે છે બીજાઓ પ્રત્યે હૈયું કૂણું બને છે ? પછી ધર્મ બીજ વાવે, અંકુર ફૂટવા માંડે છે. માટે ભદ્રિક ભાવ માટે હૈયાની સાફસુફી રાજ થવી જોઈએ.

इहहिं भरहे केई जीवा मिच्छादिद्विय भदवा मावा ।

ते मदीउण नव भे वरिसंमि हुंति केवलिणो ॥

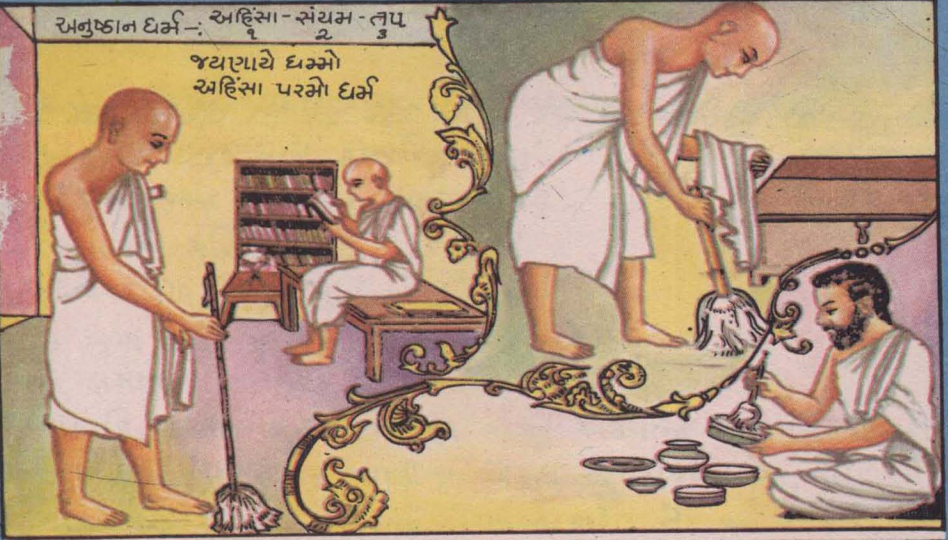
- ૦ આ ભરત ક્ષેત્રમાં બ્યારે બ્યારે જ્ઞાની ભગવતેને પૂછે, ત્યારે તેઓ કહે છે કે, આ ભરતક્ષેત્રમાં મિથ્યા દષ્ટિ ભદ્રિક ભાવવાળા જીવો છે. તેઓ મૃત્યુ પામીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં જન્મી આઠમે વરસે દીક્ષા લઈ, નવમે વરસે કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે સંચરે છે. આવા માનવો ભરત ક્ષેત્રમાં છે.
- ૦ સર્વ ધર્મ ક્રિયાઓ રાગ દ્વેષને પાતળા બનાવી, ભદ્રિક ભાવ લાવવા માટે છે. બ્યાં હૈયું સરળ, ઋજુ, નિષ્કપટી બન્યું ત્યાં ધર્મબીજથી કર્મબંધ અદ્ય થાય અને ભદ્રિક ભાવના કારણે કર્મોની નિર્જરા કરી; પરમપદના લાગી બને છે.
- ૦ ભગવદ્ગીતામાં પણ માનવીએ જીવનમાં છ વસ્તુઓ લાવવાની છે, તે જણાવ્યું છે :

अध्वेष्टा सर्व भूतानां, मैत्र करुण एवच ।

निर्मम निरहंकारी, सम दुःख सुख अमी ॥

અનુષ્ઠાન ધર્મ :- અહિંસા - સંયમ - તપ

જયારાપે દમ્મો
અહિંસા પરમો ધર્મ

લથી - લથીણીના
સ્પર્શનો ઈચ્છાથી
ખાડામા પડી
મરણપાવે છે.

જીવના સ્વાદના કારણે
માછલીઓ સપડાય છે.

સુંગદીના કારણે ભ્રમરા
કમળમા બંધન
પામે છે.

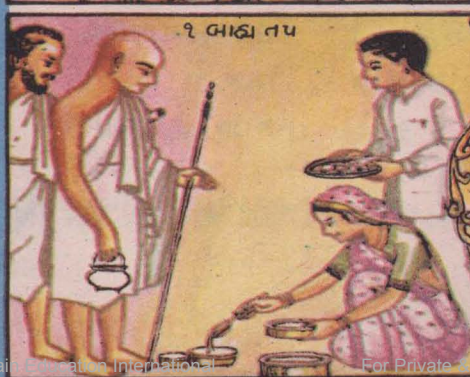
સંગીતની
લાલચથી
હરણ ફસાય
છે.

ઈન્દ્રીયોનો અસંયમતે -
દુઃખનો માર્ગ છે.

ઈન્દ્રીયોનો
સંયમ તે
મુખનો
માર્ગ છે.

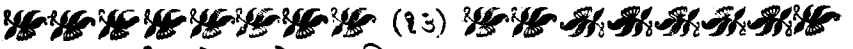
દીપકના તેજમાં
પતંગીયા જીવ
ગુમાવે છે.

૧- માઠા તપ

૨- રમણીય તપ

(૧૩)

૧ સર્વ જીવો પ્રત્યે દ્વેષરહિત થવું.

૨ મૈત્રી અને કરુણાથી સભર બનવું.

૩ મમત્વ રહિત થવું.

૪ અહંકાર કરવો નહિ.

૫ સુખ અને દુઃખમાં સમભાવ રાખવો.

૬ ક્ષમાવાન બનવું.

- ૦ અનાદિ સંસારના સંસ્કાર દૂર કરવા અભ્યાસ પાડવાનો છે. તપેલા લોખંડના ગોળા પર પાણીનાં એકાદ બે ટીપાં નાખો, તો તે ઠંડો નહિ પડે, સેંકડો પાણીનાં ટીપાં નાખશો તો જ તે ઠંડો પડશે; તેમ આત્માને સંસ્કારી બનાવવા અભ્યાસ મને કમને પાડવાનો છે.
- ૦ ગુણ અથવા દોષનો અભ્યાસ આ ભવમાં જીવ જીવો પાડે છે, તે અભ્યાસ ગુણ અને દોષનો આવતા ભવમાં આવે છે, માટે, જ્ઞાન દષ્ટિ કેળવી, જીવન શુદ્ધિ માટે પુરુષાર્થ કરવાનો છે. આપણે કર્મો બાંધ્યા છે, ને આપણે જ તેનો નાશ કરવાનો છે. તેથી નવા કર્મો બાંધાય નહિ તે માટે આજથી જ પ્રયત્ન કરો.

ગુણવદ્ બહુ નાનાદિ, નિત્ય સ્મૃત્યા સત્ક્રિયા ।

જાતં પાતથેદ્ ન ભાવં, મ જાતં જનયેદપિ ॥

ગુણી પુરુષોનું બહુમાન પ્રીતિ ભક્તિ કરવાથી તેમજ તેમની સારી ક્રિયાઓનું નિરંતર સ્મરણ-અનુભોદન કરવાથી, સારો ભાવ ઉત્પન્ન થયો હોય તો તે જતો નથી અને સારો ભાવ ઉત્પન્ન નહિ થયો હોય તો તે ઉત્પન્ન થાય છે.

જી ગુણી પુરુષોની સદ્ભાવના ભાવવાથી મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થભાવ આવશે.

૧ મૈત્રી ભાવના : પારકાના હિતનું ચિંતન કરવું.

૨ પ્રમોદ ભાવના : ગુણનો પક્ષપાત કરવો.

૩ કરુણા ભાવના : પ્રાણીઓની પીડા દૂર કરવાની ઇચ્છા.

૪ માધ્યસ્થ ભાવના : દુષ્ટ બુદ્ધિવાળા જીવો પર માધ્યસ્થ ભાવ (ઉપેક્ષા) રાખવો.

ગુજરાતી ગદ્ય વાક્યમાં—

પરહિતચિંતા મૈત્રી, પરદુઃખવિનાશીની કરૂણા,
પરસુખ તુષ્ટિમુદિતા, પરદોષપેક્ષણ ઉપેક્ષા.

આ ચાર ભાવનાઓ :

ધર્મબીજ વાવવા માટે ભૂમિશુદ્ધિનું કાર્ય કરે છે.

૧ મૈત્રી ભાવના :

પરના હિતનું ચિંતવન એટલે પોતાના સિવાય મનુષ્ય, પક્ષી,
પશુઓ, જળચર, એકેદ્રિયો ઇત્યાદિ સર્વ જીવોના હિતનું ચિંતવન
કરવાનું છે. આત્માવત્ સર્વ ભૂતેષુ । પોતાના જેવા જ સર્વ
આત્માના દુઃખની નિવૃત્તિ ક્યારે કરું ?
'સર્વો જીવ કરું શાસનરસી.'

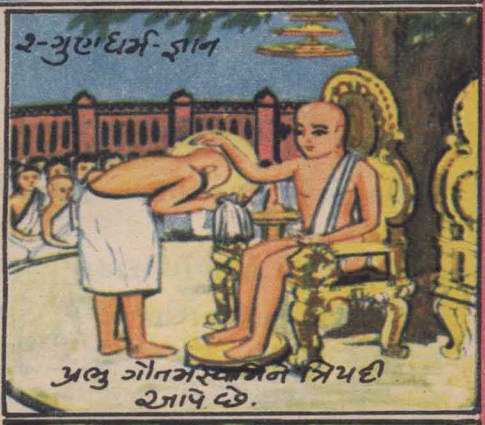
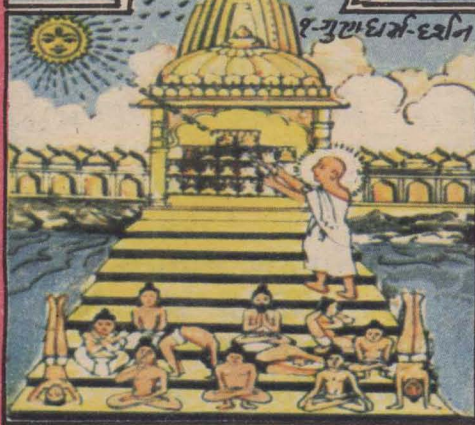
❏ નાનો કે મોટો, ત્રસ કે સ્થાવર-કોઈ મારો શત્રુ નથી. સર્વે મારા
આત્મા સમાન છે, તેવું ચિંતવન કરવું. મારામાં જીવ આપવાની
શક્તિ નથી, તો કોઈને જીવ લેવાનો મારો અધિકાર નથી, તે
મૈત્રી ભાવ છે,

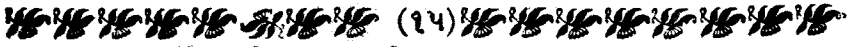
❏ જર, જોરું અને જમીનને કોઈ સાથે લઈ ગયું નથી, કોઈ સાથે
લાંબું નથી. તો, થોડી જિંદગી માટે સ્વાર્થવૃત્તિ ઉભી કરીને,
વૈરવૃત્તિ પરંપરાએ થાય છે. તે માટે સ્વાર્થવૃત્તિ છોડી દેવી જોઈએ.

❏ હું સુખ આપીશ, તો સુખ મળશે. દુઃખ આપીશ તો દુઃખ મળશે.
મારે સુખ જોઈએ છે, દુઃખ જોઈતું નથી. તો મારે પણ સર્વેને
સુખ આપવું જોઈએ, દુઃખ કોઈને પણ આપવું જોઈએ નહિ.
'Give and take' આપો તેવું મળે.

❏ પરોપકાર પુણ્યાય, પાપાય પરપીડનમ્ । એ દરેક ધર્મનો સાર
છે. બંધુત્વ ભાવ કેળવે મારાં કર્મો મારા શત્રુઓ છે. જે આ
લવમાં સ્ત્રી છે, તે પરલવમાં માતા હશે ! જે પુત્ર છે, તે પિતા
હશે ! દુશ્મન છે, તે મિત્ર હશે ! દીડી, મંકેડા, ગાય, ભેંસ
વગેરેમાં મારા ગત લવના માતા, પિતા, બંધુઓ હશે ! કોણ કેવા
સંબંધીઓ છે, તેની ખબર નથી !

(૧૫)

मा कश्चित् कोऽपि पापानि, मा च मृत को दुःखितः ।

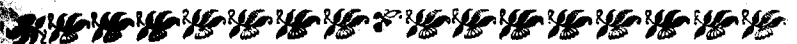
मूढ्यतां जगत येषाम्, मतिं मैत्रि निगद्यते ॥

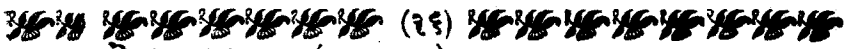
-કોઈ જીવ પાપ કરે નહિ, કોઈ જીવ દુઃખી થાય નહિ સર્વ જગત.
દુઃખથી મુક્ત થાય એવી ભાવના તે મૈત્રી ભાવ છે.

न-सा जाति न सा यौनि, न तस्थानं नत् तत्कुलं ।

न जाता न मृता यत्र, सब्दे जीवा अनन्तशः ॥

- ★ એવી કોઈ યોનિ કે જાતિ નથી, એવું કોઈ સ્થાન કે કુળ નથી કે જ્યાં આ જીવ જન્મે-મર્યો નથી. અનંતા જન્મ-મરણ સમયે દરેક સાથે સંબંધો કર્યાં માટે સર્વે પ્રત્યે મૈત્રીભાવ રાખવો જોઈએ.
- ★ શ્રી વીર પરમાત્માને સંગમદેવે છ માસ ઉપરાંત ઘોર મરણાંત ઉપસર્ગો કર્યા, અંતે થાકીને ગયો, ત્યારે પ્રભુની આંખમાં કંડણાથી આંસુ આવ્યા, આતુ શું થશે ! અપકારી ઉપર પણ ઉપકારની કેવી ભાવના !
- ★ ચંડ કૌશિક સર્પે સન્મુખ લયંકર જાળાએ છોડી અને અંતે થાક્યો ! પ્રભુએ તેને કહ્યું : ‘ હે ચંડકૌશિક ! ખુઝ ! ખુઝ ! ’ કેવી મૈત્રી ભાવના !
- ★ પ્રભુને કાનમાં ખીલા ઠોક્યા, તેમજ પગ પર ખીર રાંધનાર પર પણ મનથી દ્વેષ કર્યો નહિ ‘ મારાં કરેલાં મારે જ લોગવવાના છે. દેવાદાર છું મારું દેવું ચૂકવવાનો આ સમય છે. ’ સાડા બાર વર્ષ સુધી ઘોર ઉપસર્ગો સહન કરી, મૈત્રી ભાવના કેવી કેળવી હશે !
- ★ શ્રી નેમનાથ લગવાને પશુઓના પોકાર સાંભળી રાજમતીનો ત્યાગ કર્યો અને પ્રાણીઓના દયા માટે રથ પાછો વાળ્યો.
- ★ શ્રી શાંતિનાથ લગવાને સીંચાણુની દયા કરી, રક્ષણ આપ્યું. શ્રી પાર્શ્વનાથ લગવાને મેઘમાળીનો ઉપસર્ગ થતાં સમભાવ અને મૈત્રી ભાવ રાખ્યો.
- ★ મેઘકુમારે પૂર્વના હાથીના લવમાં અઠી દિવસ સુધી પગ ઊભો રાખીને સસલાને બચાવ્યો.
આવા પૂર્વ મહાપુરુષોના જીવન વિચારી થોડી પણ ગતિ કરશો તો પૂર્ણ સિદ્ધસ્થાને પહોંચશો, પ્રભુ દર્પણ જેવા છે. આપણે તેમનાં દર્શન-પૂજન કરી, આપણા દોષો દૂર કરી તેમના જેવો મૈત્રી ભાવ કેળવવાનો છે.

૨ પ્રમોદ ભાવના : (ગુણાનુરાગ)

- ★ કોઈ ગુણવાનની સંતોષવૃત્તિ જોઈ પ્રશંસા કરો. સત્યપ્રિયતા જોઈ આનંદ પામો. ઉદારતા જોઈ હર્ષવેલા બનો. વિનયવાન જોઈ આનંદ પામો.
- ★ પરંતુ; કોઈનું સારું બોલાતું નથી. સારું સંભળાતું નથી, તેમ કોઈનું સારું જોવાતું નથી. કોઈનું ખરાબ બોલાતું હોય ત્યાં જીવાત્મા દોડયો જાય છે. ખરાબ સાંભળી, ખરાબ જોઈ, ખરાબ બોલીને રાજી રાજી થઈ જાય છે. તેથી ગુણ આવતા નથી, પણ અવગુણ ચાલ્યા આવે છે.
- ★ માટે જ્ઞાની ભગવંતો જણાવે છે; ‘ તારે ગુણવાન બનવું છે. તો ગુણી પુરૂષોના ગુણ જોઈ આનંદ પામ, અનુમોદન કર, જેથી તારામાં ગુણ આવશે. ’
—માટે સારું સાંભળ, સારું બોલ, અને સારું નિહાળ; તો તું ગુણવાન બનીશ.
- ★ ગુણ પ્રાપ્તિનો ઉપાય ગુણ-પ્રશંસા છે. ગુણ શુદ્ધિનો ઉપાય પ્રમોદ ભાવના છે. અને ગુણ વૃદ્ધિનો માર્ગ ગુણની અનુમોદના છે.
- ★ શિયળના રક્ષણ માટે કલાવતીના હાથના બંને કાંડા કપાયા છતાં, તેને હુર્લાવ થયો નહિ. મયણા સુંદરીને કોઢીયા સાથે પરણાવી છતાં તેને પિતા પ્રત્યે હુર્લાવ થયો નહિ. શ્રીપાળને અનેક કષ્ટો ધવલશેઠે આપ્યા, અંતે શ્રીપાળને મારવા જતાં પગ લપસ્યો અને મરણ પામ્યો શ્રીપાળ ચિંતવે છે : ‘મારો ઉપકારી મને વહાણમાં બેસાડી લાવનાર મરો ગયો !’ આંખમાં આંસુ આવ્યાં. કેવી ગુણદંષ્ટ !
- ★ જગદુશાહ, વસ્તુપાળ—તેજપાળ, વિમલ મંત્રી, પેથડ શાહ, સિંપ્રત રાજા, કુમારપાળ, ઉદયન મંત્રી ઇત્યાદિના જીવન વૃત્તાંત વાંચવાથી ગુણ પ્રત્યે અનુરાગ થશે. અને સારા લાવો ઉત્પન્ન થશે.
- ★ તમે જેવા લાવ અન્ય પ્રત્યે રાખો, તેવો જ અન્યનો લાવ તમારા પ્રત્યે થાય છે. હુર્લાવ રાખશો, તો હુર્લાવ મળશે. સદ્ભાવ રાખશો તો સદ્ભાવ મળશે.
- ★ તેથી કોઈ ખૂબ દાન આપે, કીર્તિ મેળવે, ખૂબ તપ કરે, કોઈને બહુમાન મળે તો ઈર્ષ્યા, અસૂયા, અદેખાઈ કરશો નહિ, પરંતુ એમ વિચારશો કે ‘મને પણ આવી શક્તિ મળે, હું પણ સદુપયોગ કર્યારે કરું !’ કરે તેની અનુમોદના કરશો.

★ ખેડૂતના જીવને પ્રભુ પ્રત્યે દુર્ભાવ કેમ થયો ?

ગૌતમ સ્વામી પ્રત્યે સદ્ભાવ કેમ થયો ?

પ્રભુ ગૌતમ સ્વામીને એક ખેડૂતને પ્રતિબોધવા મોકલાવે છે. તેઓશ્રી ખેડૂતને પ્રતિબોધી, તેને દીક્ષા આપીને, સાથે લઈ, પ્રભુ પાસે આવવા નીકળ્યા છે. માર્ગમાં ગૌતમ સ્વામીના રૂપ, રંગ, છાયા અને ગુણો જોઈને ખેડૂતને ખૂબ અહોભાવ થાય છે. અહો ! મારા ગુરૂ કેવા ! મારું તો કલ્યાણ થઈ જવાનું;

—ખેડૂત ગૌતમ સ્વામીને પૂછે છે : ‘મને ક્યાં લઈ જાઓ છો ? ગૌતમ સ્વામી કહે : ‘મારા ગુરૂ પાસે જઈએ છીએ.’ ખેડૂત વિચારે છે : ‘અહો મારા ગુરૂ કરતાં વળી તેમના ગુરૂ કેવા હશે ? આંમ તેના મનમાં ભાવ વધતો જાય છે. સમવસરણમાં આવ્યા અને ખેડૂતે પ્રભુને જોયા કે, તરત જ તે ઝોંધો મૂકીને નાસી છુટ્યો. આ જોઈ, ગૌતમ સ્વામી ઠીસિયાણા પડી ગયા. ઈંદ્રે પૂછ્યું : ‘પ્રભુ, આમ કેમ ? પ્રભુએ કહ્યું : ‘ઈંદ્ર, ખેડૂતને ત્યાં મોકલનાર કોણ ?’

‘તમે.’

‘અને દીક્ષા આપનાર કોણ ?’

‘ગૌતમ સ્વામી.’

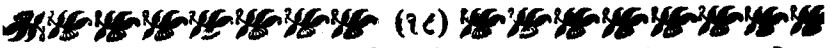
‘તને મારામાં શંકા ? ગુરૂ ગૌતમમાં શંકા ?’

‘ના, ના.’ ઈંદ્રે કહ્યું : ‘સ્વભાવિક જ પૂછ્યું છું.’

‘તો સાંભળ.’

હું વાસુદેવ હતો; તે લવમાં મેં જંગલમાં એક સિંહને મારેલો તે સિંહનો જીવ આ ખેડૂત છે. એટલે તેને મારા પ્રત્યે દુર્ભાવ થયો, અને મને જોઈને નાસી ગયો. તે વખતે ગૌતમ મારા સારથિ હતા. ગૌતમે મરતા સિંહને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું : ‘તું જેમ જંગલનો રાજા છે. તેમ તને મારનાર આ માનવોના રાજા વાસુદેવ છે. તું સામાન્ય માનવથી નહિ, પણ મોટાને હાથે મર્યો છે, તારું મરણ સારાને હાથે થયું છે.’ આમ ગૌતમે તેને આશ્વાસન આપ્યું, તેથી તેમના પ્રત્યે સિંહના જીવને સદ્ભાવ થયો.’

જેવો ભાવ તમે અન્ય પ્રત્યે રાખશો, તેવો જ ભાવ અન્ય તરફ તમને મળશે.’

★ ગુણનુરાગ કેળવી ગુણ અને ગુણોની પ્રશંસા કરવી આજ પ્રમોદ ભાવના છે.

૩ ત્રીજી કરૂણા ભાવના :

જે દીન-દુઃખી છે, ભયવાળા છે, જે જીવનની અપેક્ષા રાખે છે, તેમના પર પ્રીતિ કરવાની બુદ્ધિ એ કરૂણા ભાવના છે.

★ જે માનવી ધર્મને માનતા નથી, ગુરૂ, વડીલ વગેરેના ઉપદેશ, શિખામણ સાંભળતા નથી; ‘ધર્મ’ શબ્દ સાંભળીને ભડકે છે, તેના માટેના દુઃખોના નિવારણ અંગેનો ઉપાય ચિંતવે-આદરે તે તે કરૂણા ભાવના કલ્યાણ કરી શકે.

કરૂણા ભાવના બે પ્રકારની છે : દ્રવ્ય કરૂણા અને ભાવ કરૂણા.

૧ દ્રવ્ય કરૂણા : દીન-દુઃખીની દ્રવ્ય કરૂણા કરવાની છે. કોઈ પણ જીવાત્મા રોગ, શોક, દીનતા કે ત્રાસથી દુઃખી ન હોય, વધ અધનમાં સપડાયો હોય, જીવ બચાવવા-જીવવા માટે લાચાર બન્યો હોય, ભૂખ, તરસ, થાકથી દુઃખી થયો હોય, તાપ, ઠંડીથી હેરાન થતો હોય, આજીવિકાથી પીડાતો હોય, નિર્દોષ રીતે હેરાન થતો હોય, મરણાંત કષ્ટમાં સપડાયેલો હોય, તેને દુઃખમાંથી મુક્ત કરવાની ઇચ્છાપૂર્વકની જે ઉપકાર બુદ્ધિ છે તે દ્રવ્ય કરૂણા છે.

૨ ભાવ કરૂણા : ધર્મવિહીનોની ભાવ કરૂણા કરવાની છે.

★ નીતિથી દુર રહેનાર, ધર્મના વિચારથી વંચિત રહેનારા, ભૌતિક સુખ પાછળ દોડાદોડી કરનારની ભાવકરૂણા ચિંતવવાની છે, ‘તેનું શું થશે? માનવ ભવ હારી જશે?’

★ પૈસો, સ્ત્રી, જમીન ઇત્યાદિ અદાલતમાં ખુવાર થઈ જાય, જીંદગી હારી જાય તેનું શું થશે? ઇર્ષ્યા, અદેખાઈ, સ્પર્ધા, ક્રોધ, લોભ, અહંકાર અને સાત વ્યસનોમાં રત જોઈને, હૃદયમાં અરેરાટી થાય. માનવ થઈ જીવન હારી જાય.

★ સાચા, ખોટા દસ્તાવેજો કરે, અભક્ષ્ય ખાય, કામ લોગમાં ચકચૂર બને, અંકુશ વિનાનું જીવન જોઈ, ભાવ કરૂણા ચિંતવે, કે માનવ ભવ હારી જાય તેનું નામ ભાવ કરૂણા છે.

ऋरु कमेषु निशंकः देवता गुरु निंदीषु ।

—જે કર કર્મવાળો હોય, દેવ, ગુરુની નિંદા કરનારો હોય, આપવડાઈ કરનારો હોય —એવાની ઉપેક્ષા કરી માધ્યસ્થ ભાવ રાખવો.

✽ उपदेशोहि मखा^१नां प्रकोपाय न शांतये ।

મૂખને ઉપદેશ શાંત કરતો નથી, પણ ક્રોધ કરે છે સર્પને દૂધ પાઈએ તો ઝેર થાય છે.

સુગરી પક્ષીને માળો ખૂબ કલાત્મક હોય. તે આરિક ગુંથણીવાળો હોય છે. વરસાદના સમયમાં સુગરી પોતાના માળામાં બેસી હતી.

વરસાદ વધવા લાગ્યો ગર્જના વધી. વાંદરો અતિશય ધ્રુજવા લાગ્યો એટલે લણી સુગરીને દયા આવી અને (શિખારણના શબ્દો બોલવા લાગી) આ સાંલણી વાંદરો ખૂબ ગુસ્સે થયો. ‘ચૂપ રહે, શુચી મુખી ! મોટી પંડિતણ બની ગઈ છે ! બડબડ કરી તો તને ય ધર વગરની કરી નાખીશ’

હંડી ખૂબ વધી. એટલે સુગરીએ ડહાપણની વાત કરી. છેવટે વાંદરાથી રહેવાયું નહિ તેણે જવાબ આપ્યો : ‘મારામાં ઘર બાંધવાની શક્તિ નથી, પણ ઘર બાંધવાની શક્તિ તો છે.’ એમ કહીને છલાંગ મારી ઝાડ પર ચઢ્યો, અને સુગરીને માળો તોડી ફેડી નાંચ્યો. બિચારી સુગરીને ઘર વિનાની કરી નાંખી.

સંસારમાં આવા પ્રસંગો ઘણા બને છે. તેથી જ કહ્યું છે :

દોષવાદે જ મોનમ્ । કેઈના દોષ કહેવા નહિ, તે કહેવામાં ઉદાસીન ભાવ રાખવો.
દરેક પોતાના કર્મને ભોગવે છે, અન્ય કેઈ સુધારી શકે તેવો ઈબ્નરો લીધા હતા.

નથી. પ્રભુ તો ઉપદેશ આપે. દરેક પર તેની અસર ને પણ થાય. પરંતુ આપે આપણા દોષો જોઈ, પોતાને સુધારવા પ્રયત્ન કરવો એ જ માધ્યસ્થ લાવના છે.

✘ પાપીને પાપી, અધર્મીને અધર્મી, ચોરને ચોર, જુગારીને જુગારી અધમને અધમ કહીએ તો તેમને કોઈને ગમતું નથી. માટે આપના પ્રત્યે તેને દુર્ભાવ થાય તેવું બોલવું નહિ.

✘ બોલવું પડે તો હિતકારી, મધુર અને પરિમિત બોલવું પાપીને ધિક્કારવું નહિ, તિરસ્કાર કરવો નહિ, આપણે પણ કદાચ કોઈક લવમાં ચોર કે પાપી હોઈશું ! અને કોઈ સંત સાધુ પુરૂષના સમાગમમાં મળતા સારા આચારવાળા બન્યા છીએ, તેમ આ લોકો પણ એક દિવસે પુણ્યશાળી થઈ સુધરશે.

✘ દહમ્હારી કેવો ચાર હત્યા કરનારો પાપી હતો ! ચંડકૌશિક કેવો હિંસક હતો ! પરંતુ પુણ્યશાળી આત્માઓના સંગમથી કેવું પરિવર્તન થઈ ગયું ! આવા દર્શાવો વિચારી માધ્યસ્થ લાવ રાખવો.

✘ પ્રભુના સમયમાં ગોરાગો, જમાલી ઈત્યાદી ત્રણસો ત્રેસઠ પાંખડી હતા. ચેડા-કોણિક વચ્ચે યુદ્ધ થયું, તેમાં લાખો માનવોનો સંહાર થયો, છતાં પ્રભુ તેને રોકી શક્યા નહિ ભવિતવ્યતા.

✘ પાતંજલ યોગ દર્શનકાર જણાવે છે :

મંત્રી કરુણા મુદિતો વક્ષણં સુક્ત દુઃક્ત વૃણ્યાવૃણ્ય વિવચાનાં ।

માનવ તઃ ચિત્તવસાવનન ॥

—સુખી માનવ સાથે મૈત્રી, દુઃખી પ્રત્યે દયા, પુણ્યવાન પર હર્ષ લાવના અને પાપાચરણવાળા પ્રત્યે ઉદાસીનતા લાવના રાખવી.

✘ મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને માધ્યસ્થ લાવનાની હેયાની શુદ્ધિ થાય છે, વર્તનની શુદ્ધિ થાય છે અને ચિત્તની પ્રસન્નતા આવે છે. પ્રસન્ન ચિત્તથી શાંતિ, સમતા અને સમાધિ પ્રાપ્ત થાય છે અને પરલવની સુંદરતા મળે છે.

✘ ચિત્ત પ્રસન્ન રે પૂજન ફળ કહવું રે ! પૂજન અખંડિત એહ.

[પૂ. શ્રી આનંદધનજી મહારાજ]

✘ પૂજ્ય વિનયવિજયજી મહારાજ પ્રીતિ સુધારસમાં હેયાની શુદ્ધિ માટે બાર લાવનાઓ દર્શાવે છે. તેનું વાંચન કરીને જીવનને નિર્મળ બનાવી આત્માનું ઉર્ધ્વગમન થાય તેઓ પુરુષાર્થ કરો, એ જ માનવ જીવનની સફળતા છે.

બાર લાવનાઓ

૧ અનિત્ય લાવના	૭ આશ્રય લાવના
૨ અશરણ લાવના	૮ સંવર લાવના
૩ સંસાર લાવના	૯ નિર્જરા લાવના
૪ એકત્વ લાવના	૧૦ ધર્મ લાવના
૫ અન્યત્વ લાવના	૧૧ લોક સ્વરૂપ લાવના
૬ અશુચિ લાવના	૧૨ બોધિ દુર્લભ લાવના

જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કાંઈ લખાયું હોય તો તે બદલ ક્ષમાચાચના

